

Секция ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ И ИСТОРИЯ

Д-р Петър Вичев, изследовател на Добруджа

Станка Георгева

Dr. Petar Vichev - an explorer of Dobrudzha: Dr. Petar Vichev of Dobrudzha in the common conflict of interests, published in 1919, in regard with the investigation of scientific proofs about the Bulgarian sense of Dobrudzha, by the organized scientific expedition Dobrudzha -1917. The book has 81 pages. It is a political - economic research in its character. It follows the establishing and developing of the Bulgarian matter on the Russian-Turk Liberating War 1877-1878 up to end of the First World War 1919.

Key words: Dobrudzha, Dr. Petar Vichev, Russian-Turk Liberating War 1877-1878

УВОД:

Петър Вичев[1] е роден на 22 септември 1884г. гр. Силистра. Родители: Вичо Коцев, занаятчия-ковач и Евдокия Миткова, домакиня. Има 2 сестри и един брат. Завършва Педагогическото училище в Силистра. Записва да следва Философия в Софийския университет. Жени се за Кина Иванчева - Тенева и заминават за Брюксел, където следва право в Нов Брюкселски университет. Завършва с докторат по право и титлата лисансие по политическа икономия/1913г./ . Докторската му дисертация е свързана с Добруджа /социално-икономическо развитие и търговски връзки/.

След завръщането си в България застава начело на добруджанската емиграция в София. Участва в научната експедиция "Добруджа - 1917г." Взема участие в Бабадагските събори. В навечерието на подписването на Ньойския договор създава Добруджанската революционна организация "Съюз Добруджа"/ВДРО/. Начело на Съюза е от 1919 до 1925г. От 1925г. до 1929г. е начело на Добруджанската революционна организация/ДРО/. От ноември 1929г. до средата на 1933г. е ръководител на Централния добруджански акционен комитет. Журналист. Редактор. Кореспондент на задгранични издания. Издател. Адвокат. Собственик на най-голямото питейно заведение в София "Алказар". Член на ръководството на Международната лига за мир и свобода. Убит от наемни убийци от десницата на Македонската организация в центъра на София на 14 юни 1933г.

Д-р Петър Вичев е автор на една малка книга, озаглавена "Добруджа в общия конфликт на интереси". [2] Издаването на книгата е свързано с включването и участието му в научната-експедиция "Добруджа - 1917г." /Виж: ЦВА, ф. 40 оп. II, а.е. 943./ . Замислена е по време на Първата световна война във връзка с бъдещата съдба на Добруджа и добруджанското население. Използва събрания материал от докторската си дисертация, защитена в Брюксел през 1913г., за създаване на книгата. Сам авторът я нарича "политико-икономически етюд". Книгата е издадена от Добруджанската организация през 1919г. в печатницата на С. М. Стойнов в София. Обемът ѝ е 81 страници.

При представянето на добруджанския въпрос в "общия конфликт на интереси" д-р Петър Вичев се проявява не само като патриот, защитаващ българската кауза при интерпретацията на проблема, но и като пръв изследвач на добруджанския въпрос, прилагаш комплексния подход в своята научна работа. Това му позволява да проследи историята на възникването на добруджанския въпрос и политиката по него от страна на главните заинтересовани страни - България и Румъния, на фона на европейската икономика и политика в края на XIX и началото на XX в.

ИЗЛОЖЕНИЕ: В композиционно отношение книгата на д-р Петър Вичев се състои от посвещение, предговор, изложение и заключение.

В уводната част на книгата се поставя за доказване един актуален проблем, добруджанският въпрос, който е с огромна жизнена важност за България като държава и за българския народ като нация на фона на сложните международни отношения, определяни и насочвани от егоистичните интереси на най-големите европейски държави. Румънските претенции за Добруджа са наречени "колонизация и империализъм".

Централно място в книгата на д-р Петър Вичев заема проблемът за решенията на Берлинския конгрес за Добруджа. Тук той утвърждава правилната теза, че добруджанският въпрос възниква от несправедливите решения на конгреса. Авторът използва интересен подход при интерпретация на фактите. Най-напред се изброяват причините-съображения, застъпвани от Великите сили, поради които Добруджа се предоставя на Румъния. Тяхната последователност е следната:

1. "Русия като победителка във войната през 1878г. трябва да получи компенсация за големите човешки и материални жертви, които даде, да се възвърне изгубената през 1856г. Бесарабия и да възстанови най-сетне своя унижен авторитет от 1853-1856г./Кримската война/.

2. Новосъздадената България, трябваше да бъде отдалечена от освободителката Русия, защото Англия, Австрия и Германия предполагаха, че България не ще бъде друго, освен една руска провинция, която ще се опира в бреговете на Средиземно море и следователно, интересите на тия сили в Средизамно море, Мала Азия и Балкана, щяха да бъдат по-сериозно застрашени, отколкото ако Русия си остане на брега на Дунава.

3. Много са пътищата, които водят до Цариград и Мала Азия, ала най-къс път от Берлин до Цариград минава през Букурещ и Кюстенджа и, следователно, той не трябва да бъде в руски ръце, или в ръцете на предполагаемата руска провинция България".

Войната от 1877/78г. която води Русия "в защита на поробените славянски народи" със съгласието на силите подписали Парижкия договор от 1856г., казва д-р Петър Вичев, не означава, че силите са оставили "в ръцете на Русия съдбата на Балканите и Турция." В потвърждение на това привежда серия дипломатически документи, почерпени от труда на френския историк Шарл Депеню. Последователно се излагат исторически факти, отнасящи се до Англо-Австроунгарското сближение в края на войната и пълната дипломатическа изолация на Русия. Д-р Петър Вичев изтъква няколко принципни положения на международното право и по-специално насочва вниманието ни към създаденото международно положение с договорите от 1856 и 1871г. Те са юридическа основа, върху която Англия гради тезата си за запазване на статуквото в света и охрана на завоюваните от нея придобивки във всички части на свена. Ревизията на договорите трябва да бъде приемлива за всички "сили". Русия не може да им се противопостави сама. Франция е слаба след войната от 1871г./Френско-пруската война и Парижката комуна/ и с разклатени позиции в Египет, Сирия и Палестина и не е в състояние да подкрепи Русия. Особено отчетливо д-р Петър Вичев фиксира факта, че според чл. 19 от Сан Стефанския мирен договор, Русия запазва като компенсация за себе си Добруджа. "Безусловно това условие поставя Русия, разсъждава д-р Петър Вичев, като балканска страна с права да се меси, от гледна точка на Англия, на Балканите и с очевидна тенденция да постави Балканите под свое влияние, за да се стигне, макар и по-късно, до Средиземно море." Д-р Петър Вичев очертава 4 основни пътя към Цариград за Германия: Първият е този, който води от Балтийско море през Атлантическия океан, Гибралтар, Средиземно море, Цариград; вторият - Берлин, Виена, Ниш, Солун; третият - Берлин, Виена, Ниш, София, Цариград и четвъртият - Берлин, Букурещ, Черна вода, Кюстенджа, Цариград". Посочва се, че четвъртият път най-много интересува Германия, защото е най-кратък, евтин, спокоен и затова тя не желае той да бъде в ръцете на славянска България. Д-р Петър Вичев използва

факти от книгата "Бисмарк и неговото време", т. III, с.438. Проследява се и безплодната дипломатическа активност на Русия преди Берлинския конгрес, която завършва със споразумение с Англия "за взаимни отстъпки по Сан Стефанския договор". Тези отстъпки д-р Петър Вичев излага по Шарл Депокю. За нас са интересни заключителните обобщения, които прави авторът от гледна точка интересите на България. За съжаление те не са положителни, защото се отнасят до отстраняването на Русия от завоювани позиции и отстъпването на Северна Добруджа на Румъния. Последният факт се анализира от д-р Петър Вичев в следната последователност: "Владичеството на левия бряг на Дунава все пак създава условия за влияние върху земите на десния бряг - Добруджа. А тя е българска земя. Там именно лежат най-будните в Северна Добруджа български центрове Тулча и Бабадаг, които от турско време имаха свои просветителни организации, и които се намираха напълно под влиянието на руските просветителни общества. Следователно, ако Добруджа влезе в границите на новоосвободена България, вратите на руското влияние остават открити и опасността от Русия окончателно не се решава. България се смяташе, с население еднородно с руския народ, и като така, лесно можеше да се прояви с руските политически тенденции, което значеше за Англия, Германия и Австрия да вкарат вълка в кошарата. Ала умната и хитра английска дипломация, даде разрешение и на тоя въпрос, по начин задоволителен за нейните интереси и за тия на Австрия и Германия. Добруджа се даде на Румъния."

От изнесените исторически факти за дипломатическата война, която се води около Сан Стефанския договор преди Берлинския конгрес д-р Петър Вичев прави следните верни заключения: всички концесии и териториални промени се правят за сметка на Турция, България и Румъния, за да се наложи такава комбинация, която да гарантира най-добре спокойствието и интересите на великите държави и преди всичко на Англия; не се създават условия "за освобождение и просперитет на българите". Исторически правилно се посочва, че Берлинският конгрес постига "фиктивно равновесие на силите" и неговите решения са залог за непрестанни борби между балканските държави. Исторически верни се и оценките на д-р Петър Вичев за Русия, която "безспорно се видя победена" след руско-турската война от колективната съпротива на европейските сили. Точно се предават клузите на Берлинския договор и се изтъква неговата неморалност и несправедливост към българския народ. Главни виновници за него той вижда в лицето на големите западноевропейски държави и по-точно в председателят и домакинята на конгреса - Германия и Ото Фон Бисмарк. Пледира за осъществяване на "принципа за самоопределение на малките народи" и горчиво стига до извода, че той ще се прилага дотогава и доколкото "интересите на тези малки народи не вредят на интересите на големите държави".

Интересите на западноевропейските държави диктуват противопоставяне на Русия и Румъния с отнемането ѝ на Бесарабия и даването ѝ на Добруджа. Румъния приема Добруджа против волята си. За нея тя и "дива и пуста земя". Д-р Петър Вичев посочва негативната позиция на румънските държавници към Добруджа на Берлинския конгрес /28 юни 1878г./ и реакцията на цялата румънска преса. Цитират се изказвания на принц Бибеску и Н. Ксенопол. Те се страхуват от тежестите, които трябва да поеме румънската икономика за уреждане на Добруджа/пътница, пристанища, казарми, училища/ и опасността утре да им бъде отнета. В края на Първата световна война обаче, подчертава д-р Петър Вичев, румънците търсят "оправдание на този акт на грабеж и насилие" и оправдават едно териториялно разширение още по-на юг за сметка на България /Южна Добруджа/.

Политиката на румънското правителство в Добруджа се разглежда на основата на румънски официални актови документи, изказвания и речи на крал

Карол I и други румънски управляващи лица, публикации на румънски и френски историци и икономисти, статистически материали и др.

Най-общото заключение е, че румънската политика спрямо Добруджа е "завоевателна, грабителска, колонизаторска." На основата на приведени множество факти и данни се стига до заключението, че тази политика "унижава правото и свободата" на българското население и се "изнасилва неговата национална съвест." Другото заключение е, че румънската държава цели да се скрие историческото положение на нещата и да се сеят заблуждения за Добруджа сред прогресивното обществено мнение в света. Тази страна на официалната румънска политика спрямо Добруджа авторът очаквателно като явна "диверсия" спрямо добруджанския въпрос. Причината за това е съвсем проста, обяснява д-р Петър Вичев - добруджанският въпрос "трябваше да бъде покрит с едно черно було за очите на света, докато румънската политика изиграе своите пъклени планове." Тя се състои в насилствено обезбългаряване на Добруджа и нейното румънизирание. Затова, посочва д-р Петър Вичев, се затварят българските училища и черкви, насилствено се прогонва българската интелигенция, земята се обявява за вланение на румънската корона и се изземва една трета от нивите на всички селяни.

През 1882, 1888, 1904г. се озаконява безплатното оземляване в Северна Добруджа на румънци от вътрешността на Румъния. Българите в Добруджа са поставени във от законите, като се лишават дори от правото да участват в изборите, като избиратели и избираеми. Отрича се българският характер на областта. Пропагандират се умишлено неточни данни за броя на населението в Добруджа, които данни проникват и в авторитетни списания в чужбина. Д-р Петър Вичев оспорва неверните твърдения. Влиза в остра дискусия с автори като Ал. Струзда, Н. Ксенопол, М. Калеску/Калинеску/, Е. Лавас и др., които "профанират науката и фалшифицират статистиката, за да нагодят данните според изискванията на румънската държава и да заблудят света." Пристанището в Кюстенджа се утвърждава изключително като база за износ на добруджански зърнени храни. За това говорят и построените на него силози с височина 50 метра и вместимост 35 000 куб. м. Опирайки се на добруджанския износ Румъния става четвъртата в света по износ на зърнени храни. Д-р Петър Вичев дава статистически данни за произведените и изнесени храни за 1890, 1905, 1910г. Но добруджански зърнени храни, животинска продукция, зеленчуци и цветя се изнасят и чрез Дунавските пристанища - Тулча, Черна вода, Хърсово, Браила, Галац, Сулина др. Д-р Петър Вичев точно отразява ролята им във вноса и износа за 1905, 1908, 1911г., сравнявайки го с вноса и износа през Кюстенджа. Само данните за 1911г. показват, че през дунавските пристанища са изнесени 3 733 518т. товари, а през Кюстенджа - 50 379 692т.

Д-р Петър Вичев справедливо поставя и отговаря и на още един въпрос - кому още служи Добруджа? И отговаря - на Германия, дългогодишна съюзничка на Румъния, на която по време на Първата световна война съюзник е България.

Д-р Петър Вичев е дълбоко потресен от потъпкването на националното и моралното право на българите върху Добруджа и стига до горчивата истина: "За българския народ не оставаше никакъв смисъл да води повече войната, да пролива кръвта на собствените си синове и да се зароби в милиарди задължения, за да служи на чужди тенденции и завоевания, които застрашаваха да унищожат и неговата собствена свобода и политическа независимост".

Както след Руско-турската война от 1877/78г. така и след Първата световна война/1915-1918г./ през Добруджа се преплитат интересите на големите държави и "не остава никакво съмнение", прави аналогия авторът, че "правата на малките народи не могат да се демонстрират и осъществят". Осъзнал завоевателния, несправедлив характер на Първата световна война д-р Петър Вичев подозира, че и след нея борбата за разпределение на разпределения свят ще продължи, при което

големите държави няма да се съобразяват със съдбата на малките народи. Искрица оптимизъм вижда в новото републиканско управление на Германия, в разпадането на Австроунгарската империя, в обещанията на американския президент Уйлсън, но най-вече в борбата на самите европейски народи, за които казва: "Коренни и радикални реформи се налагат. Те са узрели в съзнанието на европейските народи. Ще трябва само да се намери тяхната форма на приложение. А тя лежи във взаимното разбирателство, върху почвата на националния принцип и историческата справедливост."

Отосно съдбата на Добруджа в края на Първата световна война д-р Петър Вичев дава следните препоръки-решения, плод на горния задълбочен анализ на фактите: "Преди всичко, ще трябва да се потърси опора срещу опасните домогвания на известни интереси и влияния и второ, ще трябва да се отстранят възможните условия, които спъваха развитието, свободата и разбителството между държавите. Трябва да се гарантира значи, пълната свобода на народите, които се стремят към национално обединение и в тяхното пълно национално сцеление да се подирят залозите на реакцията срещу чуждите посегателства и домогвания".

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Горните политически изводи на д-р Петър Вичев за "пълно национално сцеление" на българската нация, за добросъседски отношения с всички съседи на България, за опора в ония политически сили, които са в състояние да пресекат опасните домогвания към Добруджа, са обективно реални, но неосъществими в края на Първата световна война, тъй като в общия конфликт на интереси на Балканите отново надделяват интересите на големите държави.

Но това не изменя и не намалява реалността на комплексния подход, използван от д-р Петър Вичев. Той показва, че научното историко-политическо и стопанско-икономическо дирение на автора е диалектически правилно, което означава, че то подлежи на развитие и обогатяване в по-нататъшната конкретно-историческа обстановка. Анализът на предлагания труд показва висока научна компетентност, осведоменост и обемност на представената научната информация, оперативност и разпоредителност при събиране на данни от различен порядък и тяхната обработка и систематизация. Фактите и данните, с които борави д-р Петър Вичев не са загубили и днес своята научна стойност и актуалност.

Много от тезите и идеите, които повдига и доказва д-р Петър Вичев в своя труд "Добруджа в общия конфликт на интереси"/С., 1919/, са потвърдени от хода на историческото време или "преоткрити" и доказани от съвременните историци, политолози, икономисти.

Всичко това утвърждава д-р Петър Вичев като европейски учен, специалист по проблемите на Добруджа и добруджанския въпрос.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Вичев П., "Добруджа в общия конфликт на интереси." С., 1919.
- [2] Георгиева Ст., "Д-р Петър Вичев - живот и дейност." С., 2001.

За контакти:

Д-р Станка Николова Георгиева, гр. Силистра, ул. Янко Тодоров 32, вх.1, ап.1, тел.086/83-30-49, e-mail: georgievi_3@abv.bg